

6. Soustavy lineárních rovnic

- 6.1 Soustavy lineárních rovnic
- 6.2 Gaussova eliminační metoda
- 6.3 Cramerovo pravidlo

Mgr. BLANKA MORÁVKOVÁ, Ph.D.

Novotný, Jiří: *Matematika I, Modul 1, Základy lineární algebry*, Akademické nakladatelství CERM, s.r.o., Brno 2004. ISBN: 978-80-7204-748-2

6.1 Soustavy lineárních rovnic

Definice

Soustava m lineárních rovnic o n neznámých $x_1, x_2, \dots, x_n$ má tvar

$$\begin{aligned} a_{11}x_1 + a_{12}x_2 + \dots + a_{1n}x_n &= b_1 \\ a_{21}x_1 + a_{22}x_2 + \dots + a_{2n}x_n &= b_2 \\ &\dots\dots\dots \\ a_{m1}x_1 + a_{m2}x_2 + \dots + a_{mn}x_n &= b_m \end{aligned}$$

$a_{ij} \in \mathbb{R}$ ... koeficienty

$b_1, b_2, \dots, b_m \in \mathbb{R}$ ... absolutní členy

$b_1 = b_2 = \dots = b_m = 0$ ... homogenní soustava

alespoň jedno $b_i \neq 0$ ... nehomogenní soustava

6.1 Soustavy lineárních rovnic

Matice soustavy

$$A = \begin{pmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{m1} & a_{m2} & \dots & a_{mn} \end{pmatrix}$$

Rozšířená matice soustavy

$$A_r = \left(\begin{array}{cccc|c} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} & b_1 \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} & b_2 \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots & \vdots \\ a_{m1} & a_{m2} & \dots & a_{mn} & b_m \end{array} \right)$$

Vektor neznámých

$$X = \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \\ \vdots \\ x_n \end{pmatrix}$$

Vektor pravých stran

$$B = \begin{pmatrix} b_1 \\ b_2 \\ \vdots \\ b_m \end{pmatrix}$$

Soustavu můžeme psát v maticovém tvaru $A \cdot X = B$.

Definice

Uspořádanou n -tici čísel $X = (x_1, x_2, \dots, x_n)$ nazýváme **řešením** soustavy $A \cdot X = B$, jestliže po dosazení x_1 za x_1, x_2 za $x_2, \dots, x_n$ za x_n do $A \cdot X = B$ dostaneme m identit.

Frobeniova věta

Soustava lineárních rovnic $A \cdot X = B$

- má řešení $\Leftrightarrow h(A) = h(A_r) = h$
  - $h = n$ ... právě jedno řešení
  - $h < n$ ... nekonečně mnoho řešení,
 $n - h$ neznámých volíme jako parametry
- nemá řešení $\Leftrightarrow h(A) \neq h(A_r)$, tj. $h(A_r) = h(A) + 1$

Poznámka

Homogenní soustava má vždy řešení, neboť $h(A) = h(A_r)$ platí vždy.

- $h(A) = n$ ... jedno **nulové (triviální) řešení** $X = (0, 0, \dots, 0)$
- $h(A) < n$ ... nekonečně mnoho řešení,
která závisejí na $n - h$ parametrech

Rozšířenou matici soustavy $A \cdot X = B$ upravíme na schodovitý tvar.

↓

Dostaneme rozšířenou matici nové „jednodušší“ soustavy, která má stejnou množinu řešení, jako soustava původní.

Příklad 6.1

Pomocí Gaussovy eliminační metody řešte soustavy. Podle Frobeniovovy věty zdůvodněte existenci a počet řešení.

$$\begin{aligned} \text{a) } 2x - y - 3z &= 1 \\ x + 2y + z &= 3 \\ 3x + 3y - 2z &= 2 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{c) } x + 2y - 2z - 5u &= 0 \\ 2x - y - 4z &= 0 \\ 3x - 4y - 6z + 5u &= 0 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{b) } x + y &= 3 \\ x - z &= 5 \\ y + z &= 2 \end{aligned}$$

Příklad 6.2

Pomocí Gaussovy eliminační metody řešte soustavy. Podle Frobeniovovy věty zdůvodněte existenci a počet řešení.

$$\begin{aligned} \text{a) } x + 2y + z &= 4 \\ x + 2y - 2z &= -2 \\ 3x + 6y - 2z &= 2 \\ -2x - 4y + 5z &= 6 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{b) } 5x - 3y - 7z - 4v &= 7 \\ x + y - 3z + 4v &= 3 \\ 3x - 5y - z - 12v &= 1 \\ x - 3y + z - 8v &= -1 \end{aligned}$$

Příklad 6.3

Udejte příklad soustavy dvou lineárních rovnic pro dvě neznámé, která:

- má právě jedno řešení;
- má nekonečně mnoho řešení;
- nemá řešení.

Příklad 6.4

Rozložte funkci $f(x)$ na parciální zlomky.

$$f(x) = \frac{4x^3 - 4x^2 + 6x - 2}{x^4 - 2x^3 + 2x^2 - 2x + 1}$$

Cramerovo pravidlo

Nechť determinant matice soustavy $A \cdot X = B$ je různý od nuly, tj. $|A| \neq 0$. Pak má soustava $A \cdot X = B$ právě jedno řešení $X = (x_1, x_2, \dots, x_n)$, kde

$$x_i = \frac{|A_i|}{|A|}, \quad i = 1, 2, \dots, n.$$

Přitom $|A_i|$ jsou determinanty vzniklé z determinantu $|A|$ nahrazením i -tého sloupce sloupcem absolutních členů.

Příklad 6.5

Pomocí Cramerova pravidla řešte soustavu.

- a) $2x_1 + x_2 = 6$
 $-x_1 - 3x_2 = 2$
- b) $x_1 + x_2 + x_3 = 3$
 $x_1 + 2x_2 + 3x_3 = 7$
 $x_1 - 3x_2 + 2x_3 = 5$